

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

Мақала туралы мәлімет

Конференция атауы	«Жастар және ғылым: бүгiнi мен болашағы» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелiк конференция материалдар жинағы
Сборник	«Молодежь и наука: настоящее и будущее». Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых
Conference	The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «Youth and Science: Present and Future»
Өткiзiлген күнi	7 сәуiр 2025, Атырау
ISBN	978-601-262-587-5
Жинақтағы жариялану №	108
Жинақтағы беттерi	508-510
ӘОЖ/УДК/UDC	ӘОЖ 340:330
Секция	Секция IV. II Адам құқығын қорғау – құқықтық және әдiл мемлекет құрудың кепiлi/ / Защита прав человека – залог создания правового и справедливого государства
Автор(лар)	Мұқитова Ұлжан Бекболатқызы
Мәртебесi	Магистрант
Ғылыми жетекшi	Ғылыми жетекшiсi, PhD, қауымдастырылған профессор м.а. – Кулбаева М.М.
Мақала атауы	ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ НОРМАТИВТiК-ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ

Ескерту: бұл бет сайтқа орналастыру және мақала PDF-ін сәйкестендіру үшін қосылды. Төменде жинақтағы мақаланың түпнұсқа беттері берілген.

автомобильный и городской рельсовый транспорт, а его субъектом лица, управляющие этим видом транспорта.

Водитель, ранее лишенный права управления транспортными средствами, за нарушение правил дорожного движения или эксплуатации транспортных средств, допущенное им в состоянии опьянения, в случае наступления вредных последствий в виде тяжкого или средней тяжести вреда здоровью человека, смерти человека или смерти двух или более лиц, отвечает по ст. 346 УК. Если нарушение правил дорожного движения, повлекшее указанные последствия, допущено лицом в состоянии опьянения, не лишенным ранее права управления транспортными средствами, ответственность наступает по соответствующей части ст. 345 УК.

Субъектом уголовного правонарушения, указанного в ст. 351 УК, могут быть только пассажиры, пешеходы и др.

Анализируемое уголовное правонарушение может быть сопряжено с неправомерным завладением автомобилем или иным транспортным средством без цели хищения (угоном) (ст. 200 УК). В этом случае действия лица, совершившего угон и затем нарушившего правила дорожного движения или эксплуатации транспортных средств, повлекшие вредные последствия, квалифицируются по совокупности ст. ст. 200 и 345 УК.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Архив суда Советского района г. Караганды. Дело № 1-250.
2. О практике применения уголовного законодательства по делам о преступлениях, связанных с нарушением правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств. Нормативное постановление Верховного суда РК от 29 июня 2011. // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P110000003S>.
3. Архив суда Целиноградского района Акмолинской области. Дело № 1-160.
4. Архив суда Алатауского района г. Алматы. Дело № 1315.
5. Архив суда Алатауского района г. Алматы. Дело № 1-584.
6. Архив суда Советского района г. Алматы. Дело № 1-377.
7. Сб. постановлений Президиума и определений Судебной коллегии по уголовным делам Верховного суда РСФСР. 1964-1972. – М.: Юрид. лит., 1974. – С.224.

ӘОЖ 340:330

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ НОРМАТИВТІК-ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ

Мүкитова Ұлжан Бекболатқызы

7М04201 Құқықтану ББ 1-курс магистранты

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ., Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі, PhD, қауымдастырылған профессор м.а. – Кулбаева М.М.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының нарықтық экономикаға көшуімен байланысты осы салада жүргізілетін қызметке тікелей қатысы бар жаңа қылмыс түрлері пайда болды. Қазақстан Республикасы Конституциясының 35-бабына сәйкес Заңды түрде белгіленген салықтарды, алымдарды және өзге де төлемдерді төлеу әркімнің борышы әрі міндеті болып табылады. Бұл ретте, экономикалық қылмыстарға қарсы іс-қимылдың экономикалық шараларының тиімділігін арттыру мәселесі өте өзекті екенін атап өту қажет. Мемлекеттік кірістер органдарының заң саласында жұмыс істеп Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 216-бабы мен 245-баптары бойынша қылмыстық істерге қатыса отырып, мемлекеттік органның өкілі ретінде осы тақырыпты тандауға себеп болған бірқатар мәселелер пайда болды. 2023 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауында билік пен бизнес арасында сындарлы диалог болуы тиіс. Бүгінде өтпелі кезеңде

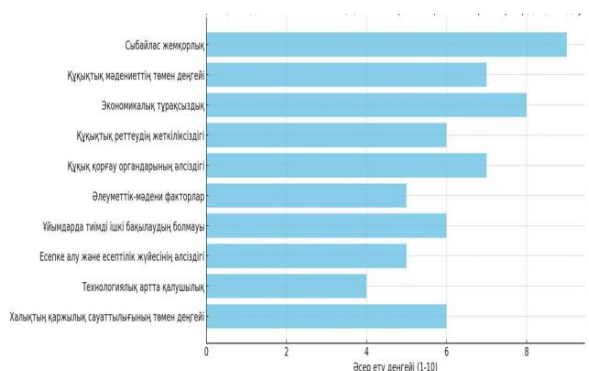
мемлекеттік органдар өз жұмысында белгілі бір кемшіліктер мен ауытқуларға жол беріп жатқаны белгілі. Сондықтан экономикалық қылмыстарды одан әрі қылмыстық сипаттан арылту қажет. Әңгіме кәсіпкерлерге қатысты істер мен экономикалық теріс қылықтар туралы болып отыр. Салық қылмыстары бойынша қылмыстық жауаптылыққа тарту нормаларының шегін айқындаудың әділ тетігін енгізу қажет деген.

Құқық қорғау органдарының кәсіпкерлерді қудалауын тоқтату керек, тыйым салынғанына қарамастан, мұндай тәжірибе әлі де жалғасуда. Мұндай мәліметтер кейде әдейі таратылатынын және мүлдем жалған болуы мүмкін екенін мойындаймын. Алайда, кез келген жағдайда бұл мәселені назардан тыс қалдыруға болмайды деп көрсетілген. Салықтық әкімшілендіру негізінен салық салу саласындағы заңдылық пен құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуде экономикалық қылмыстардың бір бағыты салық салу тетігінің тұрақты жұмыс істеуі, экономикалық және салық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері, оның ішінде салық қылмыстарына қарсы іс-қимылдың нормативтік-құқықтық құралдарын қолдану арқылы маңызды рөл алады. Капитал нарығының тұрақты өзгеруі және ел бюджетінен экономикалық және әлеуметтік бағдарламаларды қаржыландыру қажеттілігі жағдайында салықтарды толық және уақтылы төлеу Қазақстан Республикасының экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің басым бағытына жатады. Мемлекет тарапынан қабылданған реформаларды жүзеге асырып, салықтық жеңілдіктерді жасағанға қарамастан бүгінде салық төлеушілер өкінішке орай салықтан жалтарудың сан қилы амалдарын ойлап табуда сондықтан да салық салу институтын зерделеу кезек күттірмейтін мәселеге айналғаны даусыз ақиқат.

Экономикалық қылмыс құрамында қызметтік қылмыстар деп аталатын топтарды бөліп шығару фактісінің өзі, оған ұсақ және елеусіз құқық бұзушылықтар массасын қоса отырып, экономикадағы криминалдық құбылыстарды зерттеуді әлеуметтік тұрғыдан неғұрлым аз талдау жағынақатардағы қызметшілердің девианттық мінез-құлқының маңызды түрлері. Экономикалық қылмыс құрамында «корпоративтік қылмыс» деп аталатын немесе өзге транскрипциядағы корпорациялардың бөлініп, қалдырылуы жағдайды біршама қиындатады. Е.Е. Дементьева нарықтық экономикасы дамыған елдердегі экономикалық қылмыстың негізін құрайтын корпоративтік қылмыстарды өз зерттеуінің қорытындыларын қорыта отырып, олардың түрлерінің біршама өзгеше жіктелуін береді: 1) капитал салымдарын теріс пайдаланудан тұратын және компаньондарға, акционерлерге және т.б. зиян келтіретін қылмыстар; 2) депозиттік капиталды теріс пайдаланудан тұратын және кредиторларға, кепілдіктерге залал келтіретін қылмыстар (кредиторларға залал келтіретін жалған банкроттықтар, сақтандыру саласындағы алаяқтық); 3) қылмыстар еркін бәсекелестік ережелерін бұзуға байланысты (өнеркәсіптік тыңшылық, бағаларды жасанды түрде жоғарылату немесе төмендету); 4) тұтынушылардың құқықтарын бұздан тұратын қылмыстар (тұтынушыларға физикалық зиян келтіруге әкеп соғатын сапасыз өнім шығару); 5) мемлекеттің қаржы жүйесіне қол сұғатын қылмыстар (пайданы жасыру, салық төлеуден жалтару); 6) табиғатты заңсыз пайдалануға байланысты және қоршаған ортаға залал келтіретін қылмыстар (қоршаған ортаны ластау); 7) әлеуметтік сақтандыру және зейнетақымен қамсыздандыру саласындағы алаяқтықтағы қылмыстар, сондай-ақ жұмысшылар мен қызметшілерге материалдық және физикалық залал келтіретін қауіпсіздік техникасы қағидаларын саналы түрде бұзуға байланысты қылмыстар; 8) коммерциялық паралар; 9) компьютерлік қылмыстар. Батыс криминологиясында қаралып отырған санаттармен қатар «шаруашылық қылмыс» ұғымы да кеңінен қолданылады. Соңғысы, өз кезегінде, көбінесе ақ бұрышты қылмыстың құрамдас бөлігі ретінде не оның көрініс нысаны ретінде көрінеді. Неміс криминологиялық әдебиетінде экономикалық қылмыстарды жасау саласында ерекше феноменнің бар екендігіне назар аударылатынын атап өту қажет (оны виктимо-парадокс деп атайық) - «кейбір жәбірленушілер іс жүзінде қылмыс жасауға кедергі келтірген әлеуетті қылмыскерлер болып табылады». Белгілі бір сипаттар жиынтығы, құрамдас элементтердің тізбесі мен белгілері бар жоғарыда қаралған экономикалық (әр түрлі авторлар түсінетін) қылмыстың дефинициясы бір басты кемшіліктен зардап шегеді - олар белгілі бір құқық бұзушылықтарды экономикалық құқық бұзушылықтар санатына жатқызудың нақты, айқын

және түсінікті өлшемдерін белгілеуге мүмкіндік бермейді және, демек, бұл құбылыстың нақты шекараларын айқындауды қиындатады.

Қазақстандағы қылмыстарға әсер ететін факторлардың талдауы (1-суретке сәйкес).

Сурет 1 – Қазақстандағы қылмыстарға әсер ететін факторлардың талдауы

Ескертпе: дереккөзден алынды

Экономикалық қылмыс ұғымын түсіндірудің көптеген спектрінің болуымен, зерттеу объектісінің өзінің күрделілігі мен көп қабаттылығымен және басқа да себептермен осы құбылысқа қарсы күресті құқықтық реттеу саласындағы осындай елеусіз жетістіктер түсіндіріледі. Экономикалық қызмет саласын, кәсіпкерлік саласын реттеу және заңдастыру мәселелерін шешуге қатысты қылмыстық құқықтың үйлесімді тұжырымдамасы әзірленбеген. Қорытындылай келе, делинквенттік мінез-құлық феноменінің ерекшелігін анықтайтын экономикалық қылмыстың мынадай белгілерін бөліп көрсетуге болады. кәсіпкерлік, бизнес саласында: 1) кәсіпкерлік саласында, бизнес саласында заңды экономикалық қызметті жасырып жүзеге асыру; 2) тікелей экономикалық (кәсіпкерлік) қызмет процесінде, оның шекараларында және құзыреті шегінде жүзеге асыру; 3) кәсіпкерлік (бизнес) субъектілерінің жүзеге асыруы; 4) заңды экономикалық қызметті жүзеге асыру процесінде экономикалық игіліктерді иеленудің криминалдық әдістерін пайдалану, ресми (рұқсат етілген) нарықтық экономикалық орта ұдайы өндіретін шаруашылық-құқықтық жағдайларда паразиттеу; 5) делинквент бизнесмендер жезөкшелікке баратын кәсіпкерлер стратасының жоғары әлеуметтік мәртебесі және қоғам тарапынан оған деген жоғары сенім кредиті өзінің қылмыстық іс-әрекетіне; 6) жасырын болуы, құрбандарды дербестендірудің болмауы; 7) жәбірленушімен тікелей байланыстың болмауы; 8) қол сұғушылық объектілерінің ерекшелігі мен көптігі; 9) экономикалық қылмыс субъектілерінің ерекшелігі; 10) қылмыстардың массалылығы мен типтілігі; 11) қылмыстардың жасырындылығы; 12) қылмыстың пайдакүнемдік сипаты; 13) зорлық-зомбылықсыз қылмыстар санатына қатысы; 14) қоғамның экономикалық қылмысқа немқұрайлы, бейтарап қарымқатынасы феноменінің болуы. Осылайша, осы ғылыми мақалада экономикалық қылмыстың мәніне, оны ғылыми қоғамдастықта айқындаудың әртүрлі тәсілдеріне кешенді талдау жүргізілді, сондай-ақ экономикалық қылмыстардың қандай екендігі, сондай-ақ оған қандай негізгі сипаттамалар тән екендігі. Қазақстан Республикасының экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің мемлекеттік құқықтық тетігінің тиімділігін арттыру қылмыстық салықтық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілікті регламенттейтін құқық нормаларын жетілдіруде көрінеді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Арыстанбеков К.Т. Государственное и правовое обеспечение экономической безопасности Республики Казахстан. Алматы, ИД «Мұрагер», 2005. – 184 с.

2 Тусупбеков Р.Т. Актуальные проблемы повышения эффективности экономической